

Rakel

Satu Rämö

Rakel

Översättning
Ann-Christine Relander

Bokförlaget Forum

Citat:

s. 7 och 346 ur *Stål og hnifur* av Bubbi Morthens
s. 283 ur *Den poetiska Eddan* övers. Erik Brate, 1913

Nordiska
ministerrådet

Boken har översatts med stöd av FILI – Center för litteraturexport.

Bokförlaget
Forum

Bokförlaget Forum, Box 3159, 103 63 Stockholm

www.forum.se

info@forum.se

Första tryckningen

Copyright © Satu Rämö, 2024

First published in Finnish with the original title *Rakel* by
Werner Söderström Ltd (WSOY), Helsinki. Swedish translation
published by arrangement with Bonnier Rights Finland.

Omslag: Miroslav Šokčić

Översättning: Ann-Christine Relander

Tryckt hos ScandBook EU, 2025

ISBN 978-91-37-16267-6

Till min mormor Sirkka 1933–2024

*Om jag drunknar, drunknar i natt,
om de hittar mig.
Kan du komma till min grav,
det vill jag påminna om.*

Prolog

Kotsdalur, Västfjordarna, mars 1995

DET FÖRBLIR EN gåta huruvida förändringen någonsin skulle komma till Rúnar, ty detta var hans sista dag i livet.

Rúnar satte spaden i marken på gården utanför huset och muttrade för sig själv. När arbete erbjöds, måste det utföras. Bakgården var öde med undantag av några stenbumlingar här och var. Det var i den man kunde se årstidernas växlingar. Det snöade, snön smälte. Vinden ven varje dag, så även i dag. Vårvinterns solstrålar letade sig redan ner till dalen, Kotsdalur, men Rúnar såg dem inte.

Rúnar var en flitig man och gav inte upp särskilt lätt. När han inte arbetade på fiskefartyget, jobbade han som hantlangare. Schaktade, skötte transporter, lyfte, staplade och grävde. Nu värkte axlarna och det var dags för en paus. Han hade ofta skottat på samma ställe, även under vintern, men nu föreföll marken betvinga hans krafter. Det hade varit blidväder i dalen de två senaste veckorna, men vid markytan var det fruset.

Rúnar såg sig omkring ett ögonblick. Staketet som omgav huset skulle behöva målas under sommaren. Den fuktiga

havsluften hade mjukat upp trävirket och färgen flagnade i stora sjok. Vardagsrummets innertak hade fått bubblor efter höstens regn. Taket hade rostat och måste snart läggas om. Helvete. Ständigt saker som slukade pengar.

Rúnar hade återvänt från havet samma dag och grubblade nu på allt som måste åtgärdas på gården. Han lät blicken vila på kroppen som låg i det blöta gräset. Tog fram en liten fickplunta och fick snabbt upp skruvlocket. Spriten brände i strupen men värmdе skönt.

Den som ville få någonting till stånd här i världen måste lita till sig själv. Det var inte lönt att förvänta sig hjälp av andra. Rúnar hade alltid gillat att göra saker på sitt eget sätt. Vem utom man själv kunde förstå problemen som mötte en i livet? Inte kvinnor, det var ett som var säkert. De hade visat sig bara vara till besvär. Med undantag av mamma, men hon hade ju varit död i många år redan. Hon hade avlidit värdigt av ålderdom.

Däremot hade kroppen som låg på marken med spretande armar och ben dött på grund av enfald. Om den människan hade hållit sig lugn och skött sitt arbete hade Rúnar sluppit stå här och hugga i den frusna marken.

Efter en timmes slit behövdes en längre paus. Rúnar puttade ner lite gräs i den grunda gropen. Han lämnade aldrig någonting åt slumpen och lade inte sina arbetsredskap ifrån sig hur som helst. Och han slutförde sina sysslor.

Rúnar gick in i huset, torkade av skorna på tamburmattan och fortsatte till köket. Snart bubblade det i kaffebruggaren.

Han tog en bit fett fårkött från kylskåpet, smörade ett tunnbröd och skar upp en tjock skiva av sovlet. I köket rådde stor oreda. Det låg smulor på matbordet och diskhon svämmade över av odiskade kärl. I kylan fanns, utöver köttstycket och ett paket bröd som han haft med sig, bara en bytta med smör.

Rúnar undrade var hans fru kunde vara. Sedan Rósa och Björk försvann förra hösten hade Rakel distanserat sig allt mer. Var höll hon hus? Det kändes som om ingen hade bott i huset på flera dagar. En vardag som denna borde Hildur vara i skolan. Rúnar funderade på att ringa till Tinna och fråga var hans fru och barn höll hus. Han drack upp sitt kaffe och stängde av kaffebyggaren.

Då hördes ljud utanför. Rúnar gick ut på gården och fick tag på en vass spade. Rakel kom utstuderat långsamt ut ur bilen.

”Hej. Du är redan hemma”, sa hon tyst.

Det började sticka i Rúnars fingertoppar och han upplevde att en febrig, bultande irritation fortplantade sig i vågor från fötterna och upp mot nacken.

”Var fan har du varit?” frågade han och drämde spaden i backen.

Rakel svarade att hon varit hos sin terapeut. Det hade de ju talat om, att hon var tvungen att resa till Reykjavík och träffa en terapeut för att kunna bearbeta traumat efter barnens försvinnande.

”Hildur har varit hos Tinna under tiden”, sa Rakel och berättade att grannarna hade utfodrat hästarna medan hon var borta. Rösten var mycket lugn men hennes hetsiga sätt att tala avslöjade att hon var nära att drabbas av panik.

”Ljug inte”, sa Rúnar. Han spottade, och knuffade till Rakel. ”Du har varit hos grannen, hos Hallgrímur.”

Rakel nekade trots att hon visste att det inte spelade någon roll vad hon sa. Rúnar var inte att leka med nu. Han var fånge i sin egen verklighet. Det gick inte att med ord tränga igenom det hat som han omgav sig med. Och Rakel kunde inte veta hur tillspetsad situationen skulle bli denna gång.

Rúnar ryckte upp bildörren. Han rev ut resväskan från baksätet och började tömma ut innehållet på marken. Under-

kläder, innetofflor och en burk med hudkräm av Rakels eget fabrikat. I vilt raseri slet han upp en plastkasse med smutstvätt och hivade ut alltsammans på backen. Från ett av väskans sidofack lirkade han ut ett stycke dubbelvikt papper. Hans ansikte lystes upp av ett segervisst leende. Rúnar hade hittat beviset för att Rakel ljög, för det dubbelvikta pappret var en landgångsbiljett från Smyril Lines kryssningsfartyg. Rakel hade varit på nöjesresa! Rúnar tog sats och sparkade sin hustru i sidan.

”Du har varit på Färöarna.”

Rúnar stod tyst en liten stund medan bröstkorgen hävdes och sjönk i takt med hans andning. Han fräste sakta mellan sårade läppar, tog med båda händerna spaden som han hade slängt ifrån sig och lyfte upp den i luften. En dov duns hördes när kanten på den vassa skyffeln träffade Rakel i axeln. Hon kröp ihop som en snigel i sin snäcka och försökte skydda huvudet mot ytterligare slag.

Rakel hostade blod och mumlade något som Rúnar inte förstod. Då sparkade han henne. Det tog skruv.

Rakel bad om ursäkt för att hon varit en dålig hustru. Rúnar grep henne om axlarna och naglade fast hennes blick. Rakel jämrade sig.

”Jag förstår nu att du har behövt läxa upp mig. Det är rätt åt mig. Jag borde inte ha provocerat dig. Jag vet att du gjorde ditt bästa.”

Rakel stönade av smärta. En rännil av blod letade sig från pannan till hakan och vidare längs med halsen till sidensjälens undersida. Rakel berättade att hon fört Rósa och Björk i trygghet till Färöarna men insåg nu att hon handlat fel och ville rätta till sitt misstag.

”Jag vill att du följer med och ordnar upp det hela. Om vi kör i väg genast, hinner vi med morgondagens färja.”

Ingen färja skulle avgå dagen därpå. Det visste Rakel, men Rúnar hade inte koll på kryssningsfartygets tidtabell. Löggen var hennes enda flyktväg ur en desperat situation. Hon måste hindra Rúnar från att hitta barnen.

Rúnar stod stilla ett ögonblick och betraktade förvånad sin kvidande hustru. Hennes historia föreföll så märklig att han kände sig tvungen att få reda på mer. Rúnar lämnade aldrig någonting åt slumpen när han väl hade satt i gång. Men han kunde inte låta bevismaterial bli liggande på den egna gårdsplanen. Han måste göra sig av med kroppen. Rúnar beordrade hustrun att sätta sig i bilen.

Rullen med presenning samt spaden fick gott och väl plats i baksätet. Han skulle slutföra sitt arbete under resans gång.

Han öppnade framdörren och sjönk ner i passagerarsätet. Rakel stirrade framför sig med glasartad blick. Hon spratt till och började köra först efter att Rúnar hade slagit näven i instrumentbrädan. Bilen skakade fram på den gropiga vägen framför huset.

Rakel kände sig äcklad. Hon avskydde sin man. Hon avskydde sig själv eftersom hon hade valt en så dålig äkta man. En karl som marinerats i ett hat sprunget ur besvikelser och som misstänkte att det var mannen i granngården och inte han själv som var far till de två yngsta barnen. Rakel blödde i ansiktet och en tand hade spruckit men hon var trots det morsk. Hon hade en plan.

De hade fått upp farten. Bilen närmade sig en uppförsbacke och Rakel gasade än mer. På backkrönet tog vägen av mot höger. Rakels självsäkerhet och övermod tilltog i takt med den allt högre farten. Hennes röst var sammetslen, vilket förbryllade Rúnar.

”Visst är barnen dina, men jag har aldrig varit din. Jag älskade henne. Hon lappade ihop allt som du ständigt hade

sönder. Vi höll det hemligt för att inte såra Hallgrímur.” Rakel tittade på sin man. Hans häpna uppsyn avslöjade att orden haft effekt. Rakel njöt av situationen. ”Helga var för mig allt det som du aldrig kunde vara. Jag älskade henne innerligt.”

Från radion hördes en mild manlig stämma sjunga en av Rakels älsklingslåtar. Som om ödet ville spela den för henne just nu.

Kurvan kom allt närmare men Rakel gjorde inte en min av att vrida på ratten. I stället gav hon mer gas. Vid horisonten glittrade havet. Rakel körde allt fortare och höll ännu en stund i ratten med båda händerna innan hon släppte den helt.

När vintern övergår i vår kan man förvänta sig vad som helst av vädret. Natten därpå var det köldgrader och lätt snöfall. En lantbrukare som tidigt på morgonen passerade olycksplatsen upptäckte bilspår i snön på vägen. De ledde ner till sjön och han ringde larmcentralen från närmaste hus.

Männen från räddningstjänsten var på plats inom en dryg timme och upptäckte bilen, som hade sjunkit till tre meters djup. Två ordningspoliser stod huttrande på branten och såg fordonet lyftas upp i den kalla, råa luften. Bullret från lyftkranens motor blandades med havets dån.

När biltaket till slut blev synligt förvandlades den skummande, svartblå vattenytan till ljus fradga. Fordonets framparti hade krossats. Vänstra sidan buktade inåt och dörren till förarsätet dinglade på bara ett gångjärn. Ekipaget påminde om en vingbruten fågel.

Ordningsspoliserna retirerade från klipputsprånget till sin patrullbil och skrotbilen släpptes ner där bredvid. Däcken dunsade mot den snöiga marken och vajrarna kopplades bort. Poliserna gick närmare och kikade in i bilen där de upptäckte två illa tilltygade kroppar. Mannens kropp hade

fastnat under bilens framparti, som tryckts ihop. Det andra offret var så svårt skadat att man helst inte ville titta. Ansiktet var en blodig massa där rödbrunt hår blandades med långa grenar av blåstång.

Kapitel I

15 april

Hej!

I går kväll kom jag äntligen fram. Resan gick bra.

Det känns skönt att vara helt okänd här. Jag är som en tavla som ännu inte har bestrukits med ett enda penseldrag. En början på något nytt.

Min adress finns på baksidan. Skriv gärna om dina planer ändras och du vill träffas.

PS. Jag beklagar uppriktigt att jag inte hann ta farväl.

Hälsningar från havet, R.

Kapitel 2

Ísafjörður, juni 2022

BROTTSUTREDARE HILDUR RÚNARSDÓTTIR hade larmats klockan fem och trettiofem. Hildur hade exakt koll på tiden, för när telefonen ringde hade hon varit vaken och kollat på klockradions röda siffror. Vid femsnåret hade sommarsolen redan tittat in i sovrummet. Hildur hade sovit dåligt den natten. På kvällen hade hon vridit och vänt på sig i sängen under flera timmar innan hon kom till ro.

Hildurs arbetspartner, yngre kriminalkonstapel Jakob Johanson, bodde med sin familj i Hildurs parhus, men i en annan lägenhet. När larmet kom hade Hildur ringt upp Jakob, kvickt kommit i kläderna och sköljt av ansiktet med kallt vatten. Ett tuggummi med pepparmintsmak trollade bort den dåliga smaken i munnen efter natten. Hon kom snabbt i väg. De anlände till adressen fem i sex.

Jakob hade två dagar gammal skäggstubb och var svullen under ögonen efter nattens slummer. De stod nu framför ett enplansradhus i byns utkant.

”Har du varit med om ett liknande ärende förut?” frågade Hildur och gick fram till grinden som öppnades med ett knarrande. Stigen av flat natursten delade sig åt tre håll.

Jakob svarade att det var första uppdraget av detta slag för honom.

”Jag har erfarit det två gånger tidigare. Lyckligtvis inträffar sådant här mycket sällan”, sa Hildur och slog fast att hon skulle sköta pratandet.

Hildur visste att fyra vuxna personer fanns på plats: makarna som ägde bostaden samt deras vänner, ett par från Reykjavík.

Den besökande kvinnan hade vaknat klockan kvart över fem och kikat in i resesängen för att se efter om den tre månader gamla bebisen verkade hungrig. Enligt mamman hade krabaten senast ätit vid tiotiden samma kväll när familjen gick till sängs. Barnet hade legat på mage och mamman hade smekt det över ryggen och blivit förskräckt, för kroppen kändes kall. Det var allt som jourhavande på larmcentralen kunde säga eftersom pappan, som ringt larmnumret, mot slutet av samtalet bara fick fram två ord: kall och orörig.

Den rymliga hallen låg i dunkel. Mitt i rummet stod en kvinna klädd i en vit, lång T-tröja och knälånga shorts. Hon hade armarna i kors över bröstet. Det mörka, tovigat håret hängde ner på ömse sidor om huvudet och Hildur kunde inte se kvinnans ansikte, hon hörde bara gråten. En lång, magerlagd man höll om kvinnan och tittade på Hildur. Innan polisen kom hade han snabbt klätt sig i en löst sittande ylletröja ovanpå pyjamasen. Man skulle kunna tro att mannens blick utstrålade vrede, men Hildur visste bättre. Den vassa blicken var full av sorg.

”Kristína och Óskar, förmodar jag?”

”Det stämmer.”

”Jag beklagar”, sa Hildur sakta.

Mannen lät höra ett halvkvävt snyftande. Kvinnan jämrade sig allt ljudigare och hennes skuldror skakade av gråt. Det ryckte i dem som av en pulserande vågrörelse.

Längre in i hallen stod en dörr på glänt. Hildur nickade i riktning mot den och den långa mannen nickade tillbaka. Hildur och Jakob tog inte av sig skorna. När polisen kom var det bäst för alla parter att man sedan gjorde en snabb sorti.

Vägen genom tamburen kändes lång. Hildurs kropp var blytung. För första gången på flera månader kände hon ett tryck över bröstet. Våren hade varit angenäm. Hildur hade firat en lång semester på Hawaii tillsammans med Anton, som rest dit från Finland. De hade surfat, slöat på stranden och njutit av drinkar prydda med granna pappersparasoller. De hade trivts tillsammans trots att ingen av dem egentligen gillade hetta och solsken. Och de hade hållit kontakten efter semestern. På jobbet rådde lugn. Med undantag av några omhändertagna rattfyllon hade ingenting uppseendeväckande hänt i Västfjordarna på flera månader.

Dagarna rullade på och Hildurs tillvaro var utan större bekymmer. Hon stördes av det skarpa ljuset som trängde in från alla håll och inte avtog ens till natten. Ändå hade hon sovit som en stock – utom under förra natten då hon upplevt en obehagskänsla och därför somnat för sent och vaknat för tidigt.

Det luktade starkt i sovrummet, men det var inte den vanliga lukten av död, som Hildur i sitt arbete som brottsutredare fått vänja sig vid. En död kropp spred en stark odör omkring sig om det gick en tid innan den upptäcktes. Detta spädbarn hade dött helt nyligen. Lukten i rummet var full av skräck och svett och gjorde Hildur kräkfärdig.

Bäddsoffan var obäddad, på golvet låg en resväska och bredvid den stod en barnvagn. Till höger om soffan fanns en resesäng.

”Barnvagnens liggdel kan lossas från chassit, ska vi ta med den?” frågade Jakob.

Hildur nickade. Jakob lade liggdelen på bäddsoffan och reste upp den.

Hildur grep den lilla prickiga filten som lagts över barnet och tog sedan upp bebisen ur sängen. När hon höll den lilla kroppen mot sin slog det henne att hon inte mindes när hon senast haft ett levande spädbarn i famnen. Det var nog många år sedan.

Jakob vände bort blicken från spädbarnet och Hildur förstod. Små blå fläckar av en fingertopps storlek hade bildats i dess ansikte, nämligen likfläckar, eftersom barnet hade legat på mage när det dog. Föräldrarna skulle inte ha kunnat göra någonting även om de hade vaknat några timmar tidigare. Plötslig spädbarnsdöd föregicks inte av några varningssignaler. Den kom smygande. Hildur såg inga tecken på våld. Den lilla kroppen skulle ändå undersökas omsorgsfullt av en rättsläkare. Hildur täckte över kroppen med den prickiga filten och såg sig snabbt omkring i sovrummet. Polisen hade till uppgift att försäkra sig om att dödsfall inte var förknippade med brott.

Fall av plötslig spädbarnsdöd förekom inte ofta nuförtiden. Denna ovanliga händelse hade nu blivit en del av den här familjens liv, tänkte Hildur och tog upp liggdelen. Barnets föräldrar stod kvar i hallen och stöttade varandra. Bredvid dem fanns det andra paret som var i samma ålder, omkring trettio. Kvinnan hade kort hår och var klädd i en röd morgonrock. Hon presenterade sig som Elín och sa att de bodde i huset. Hon jobbade i byns apotek och maken Páll var anställd vid socialtjänsten. Kristína och Óskar var vänner som hälsade på.

”Vi vaknade strax efter fem till ett skrik ... Jag fattar inte ... Jag kan inte förstå att det har gått så här”, sa Elín.

Hildur lade märke till att Kristínas T-tröja var blöt över bröstet.

”Socialarbetare är på väg. De kommer för att hjälpa er i den här svåra situationen. Och ni får träffa en läkare om ni vill”, sa Hildur.

Hon visste att kvinnan skulle behöva ett läkemedel åtminstone för att inte mer bröstmjolk skulle bildas.

”Vart tar ni barnet?” undrade Óskar och drog sin förkrossade hustru närmare sig.

Hildur var medveten om vikten av att i denna situation besvara alla frågor klart och tydligt. Man måste vara ärlig.

”Till sjukhuset i byn. Kroppen kommer senare under dagen att flygas till Reykjavík. När den rättsmedicinska utredningen är klar, får barnet begravas.”

Kristína stod stilla med huvudet böjt och orkade inte möta de andras blickar, men sedan upphörde gråten en stund. Rösterna var lugna men bestämda:

”Ni får inte lägga mitt barn i ett lastrum bland resväskor.”

Det var brukligt att frakta döda kroppar i en tillfällig transportkista i flygplanets lastrum. Hildur hade full förståelse för att tanken på en liten kista bland en massa resgoods var skrämmande. Emellertid kunde begravning inte tillåtas förrän en rättsläkare hade undersökt kroppen. Dessutom skulle begravningen sannolikt ske i Reykjavík, där Kristína och Óskar bodde. Hildur kastade en frågande blick mot Jakob, som svarade med en lätt nickning.

”Jag tror inte att ni är i stånd att köra. Min kollega kan ta er bil och jag tar hand om barnet. Ni får välja med vem ni vill åka.”